

PALU'DA NÜFUS VE SEÇİMLER (1920-1960)

Population And Elections in Palu(1920-1960)

Dr. Öğr. Üyesi Şahin YEDEK¹

Özet

Tarihi, kültürü kadim Palu, Anadolu tarihine adını yazdırmış çoğu devletin hâkimiyet izlerini taşımaktadır. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin hâkim olduğu bölge, 1514 yılında yapılan Çaldıran Seferi sonucunda Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir. Cumhuriyet Dönemine kadar idari yapısı farklılıklar göstermiştir. 1920 yılında sancak statüsünde yapılandırılan Palu, ardından Elaziz'e bağlı ilçe haline getirilmiştir. Palu, 1920 yılından itibaren TBMM için yapılan milletvekili seçimlerinde oy miktarı açısından önemli bir rol oynamıştır. 1927 yılından itibaren başlatılan periyodik ve sistemli nüfus sayımlarında ise Palu nüfusunun demografik yapısı ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda Cumhuriyet döneminde yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Palu'nun nüfusundaki değişiklikler ve tek partili ve çok partili dönemde Palu'da yapılan genel seçim sonuçları ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Palu'nun demografik yapısı ve halkın siyasi temayülleri de tespit edilmiştir. Kaynak olarak TBMM Arşivi, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi kayıtları ve TÜİK verilerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Palu, Elazığ, Diyarbakır, Nüfus, Demografi, Seçimler.

Abstract

History, culture, cadets Palu, most states that have written their name to the history of Anatolia, bear the traces of dominance. After the Battle of Malazgirt, the region in which the Turks were ruling, entered the Ottoman Empire as a result of Çaldıran Expedition in 1514. Palu, which was structured in the status of Sanjak in 1920, became a district connected to Elaziz in the following years. Since 1920, Palu played an important role in terms of the votes in the parliamentary elections for the Turkish Grand National Assembly. The demographic structure of the Palu population has emerged in the periodic and systematic population censuses started since 1927. The changes in the population of Palu and the results of the general elections held in Palu in the single-party and multi-party period will be examined in detail according to the results of the population census carried out during the Republican period. The demographic structure of Palu and the political tendencies of the people will also be determined. The source will be the TBMM Archive, the records of the Prime Ministry Republican Archives and TURKSTAT data.

Keywords: Palu, Elazığ, Diyarbakır, Population, Demography, Elections.

TARİHÇE VE İDARİ YAPI

Tarih öncesi çağlardan beri yerleşim yeri olan, dönem dönem ve çeşitli dillerde Balauos, Balu, Palau, Şebeteria, Romanapolis, Asmosata, Arsamosata, Arsamsat, Arşemşat, Şimşat, Aşmuşat, Sumaysat, Samsat adları ile anılan Palu yerleşim bölgesi, Anadolu'da hüküm sürmüş çoğu medeniyet, devlet ve

¹ Munzur Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü- Tunceli, sahinyedek@munzur.edu.tr

beyliğin(Sümer, Hurri, Hitit, Asur, Urartu, İskit, Med, Pers, Madekon, Part, Roma, Sasani, Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Artuklu, Eyyübi, Dulkadir, Akkoyunlu, vs.) hâkimiyet sahası içinde kalmıştır². Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi sonrası 1515 yılında Osmanlı Devleti hâkimiyetine geçen Palu³, yeni kurulan Diyarbekir Beylerbeyliğine bağlı olarak XIX. Yüzyıl ortalarına kadar dönem dönem sancak, yurtluk, ocaklık, hükümet, kaza statüsünde idari yapısını sürdürmüştür. 1845- 1867 yılları arasında Harput Eyaletine bağlı olan Palu, 1864 Vilâyet Nizamnâmesi ile sancak halinde teşkilâtlandırılan ve Diyarbekir Vilâyetine tâbi olan Mamuretülaziz Sancağı'na bağlanmıştır. 1867'de Mamuretülaziz, Sancağı; Merkez, Arapgir, Ergani Madeni, Malatya, Hısnı-mansûr (Adıyaman) ve Palu Kazalarından oluşmuştur⁴. 1877 yılında Mamuretülaziz'in müstakil vilayet olmasıyla buraya bağlılığı devam eden Palu, 1883 yılından itibaren müstakil sancak olan Ergani Madeni Sancağı'na bağlı olarak Diyarbekir Vilayeti'ne bağlanmıştır. 17 Kasım 1920 tarihine İcra Vekilleri Heyetinin kararıyla Ergani Madeni Sancağına bağlı Palu Kazası Mamuretülaziz Vilayetine, Siverek Livasına bağlı Çermik Kazası da Ergani Sancağına bağlanmıştır⁵. Kısa süre sonra 1 Aralık 1920 tarihinde, Palu merkez olmak üzere Mazgirt, Nazimiye, Palu ve Çarsancak kazalarından Palu Sancağı, merkezi Çemişgezek olmak üzere Hozat ve Ovacık kazalarından Dersim Sancağı adıyla yeni livalar teşkil edilmiştir⁶. 1921 yılının ilk aylarından günümüze kadar da Elazığ'a bağlı bir ilçe olarak idari yapısını sürdürmüştür.

PALU'DA NÜFUS

1927 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

Türkiye Cumhuriyetinin 1927 yılında yapılan ilk sistemli nüfus sayımı verilerine göre Elazığ'da 68.386 erkek, 72.014 kadın olmak üzere 140.400 kişi yaşamaktadır. Nüfusun %51.3'ü kadınlardan, %48.7'si erkeklerden oluşmaktadır⁷. Palu'da ise 17.108 erkek, 17.898 kadın olmak üzere 35.006 kişi yaşamaktadır. 2.810 km² alana sahip olan Palu'nun km²'ye düşen nüfus oranı 12,5'tir. O yıllarda Elazığ'da yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu olarak en büyük olan Merkez ilçeyi, Palu izlemektedir. Vilayet genelinde nüfusun %56.4'ü merkez ilçede, %

² Süleyman Yapıcı, *Palu Tarih-Kültür- İdari ve Sosyal Yapı*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Elazığ 2004, s.10-96.

³ Mehmet Ali Ünal, "XVI. Yüzyılda Palu Hükûmeti", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, Samsun 1992. s.241-242; Serdar Karabulut, "Palu'nun Siyasi/Ekonomik Tarihi ve Palu Çarşısına Dair Vakıfname Belgesinin Tercümesi", *OTAM*, S.41, Bahar 2017, s.149.

⁴ Tuncer Cavlak, *Cumhuriyet Döneminde İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat(1923-1950)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 1990, s.42.

⁵Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi., Dosya No: 30.18.1.1-1.20.15. Sonraki dipnotlar B.C.A. Kısaltması ile verilecektir.

⁶B.C.A., 30.10.0.0- 66.439.8.

⁷ Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 *Umumi Nüfus Tahriri*, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara 1928, s. 18.

24.9'u Palu'da, kalanı ise diğer ilçelerde yaşamaktadır⁸. Palu'daki nüfusa doğum yerine göre bakıldığında tamamının Palu doğumlu olduğu görülmektedir⁹.

Tablo 1. 1927 Yılı Verilerine Göre Palu Nüfusu.

İlçe	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçümü (km ²)	Yoğunluk	Mevaki (Kayıp)
Palu	17.108	17.898	35.006	2.810	12,5	332

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.VII.

1927 yılı nüfus sayımına göre Palu nüfusunun medeni hal, yaş grupları ve okuryazarlık durumuna bakılacak olursa; medeni hal bakımından bekâr nüfusun evli nüfustan fazla olduğu görülür. Dul erkekler oranı kadınlara göre %10 civarındadır. Yaş grupları açısından bakıldığında, nüfusun en fazla 20-45 yaş grubunda yoğunlaştığını, 71 yaş ve üzeri nüfusun çok az olduğu görülür. Okur-yazar oranı ise %1 civarında olup, yok denecek kadar azdır. Özellikle koca ilçede sadece 5 kadının okuryazar olması, içinde bulunulan vahim halin en iyi göstergesidir¹⁰.

Tablo 2. 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Palu Nüfusu

	MEDENİ HALİ					YAŞ GRUPLARI										Okur-yazarlık	
Cinsiyet	Bekar	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen	1 Yaşından Küçük	1-2 Yaş	3-6	7-12	13-19	20-45	46-60	61-70	71 ve üzeri	Yaşı Bilinmeyen	Bilen	Bilinmeyen
E	9.353	7.464	266	5	20	659	1.521	2.905	2.250	1.683	5.819	1.330	663	239	39	364	16.744
K	8.082	7.707	2.092	15	2	484	1.355	2.507	1.607	1.673	8.005	1.652	414	180	21	5	17.893

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.167.

Palu'nun 1927 yılı nüfusu meslekler bakımından incelendiğinde ise tarımsal nüfusun egemen olduğu görülür. Ne yazık ki ülke genelinde olduğu gibi Palu'da da nüfus tarım ve hayvancılıkla geçimini sürdürmekte, nüfusa oranla ticaretle uğraşan kişi sayısının çok düşük miktarda kaldığı görülmektedir. İlçede görev yapan memur ve ordu mensubu kişi sayısı ise o yıllarda Palu'nun önemli bir merkez olduğunun göstergesidir¹¹.

⁸ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül I, Hüsnütabiat Matbaası, Ankara 1929, s.VII

⁹ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.270.

¹⁰ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.168.

¹¹ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.190.

Tablo 3. 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Palu Nüfusunun Meslek Dağılımı

	MESLEKLER										
Cinsiyet	Zirai	Snai	Ticari	Serbest	Memur	Hakim	Ordu	PTT	Muhtelif	Meslekler Toplamı	Mesleksiz
E	7.200	118	303	25	49	4	330	3	138	8.170	8.938
K	4.240	---	1	1	---	---	---	---	2	4.244	13.654

Kaynak: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.190.

1927 yılı verilerine göre Palu nüfusu ana dil bakımından incelendiğinde ise; 4.349 erkek, 4.467 kadın olmak üzere toplam 8.816 kişinin Türkçe, 92 erkek, 82 kadın olmak üzere 174 kişinin Ermenice, 2 kişinin Arapça ve 12.665 erkek, 13.343 kadın olmak üzere toplam 26.008 kişinin Kürtçe konuşabildiği görülür¹².

1935 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

Türk Ulusu'nun sayısını "ne bir eksik ne bir fazla" doğru çıkarmak amacıyla çok ciddi tedbirler alınıp, nüfus sayım süreci içinde sokağa çıkma yasasının uygulandığı, nüfus sayımı için memurların özel yetkilendirildiği 20 Ekim 1935 tarihinde yapılan ikinci genel nüfus sayımına göre Elazığ'ın nüfusu 128.124 erkek, 128.065 kadın olmak üzere toplam 256.189 kişidir. 1927 yılı mülki yapısını koruyan Palu, 1935 yılında Palu Merkez, Gökdere, Karabegan, Karaçor, Ohu ve Sivan Nahiyeleri ve bunlara bağlı 258 köyden oluşmaktadır¹³. Palu'nun nüfusu ise 22.869 erkek, 23.043 kadın olmak üzere toplam 45.912'dir. Palu nüfusu 1927 yılından 1935 yılına kadar geçen 8 yıl içinde 10.906 kişi artmıştır. Bu artışa neden olarak normal nüfus artışının yanında, 1927 yılında sayılmayanların olabileceği ve Balkanlardan gelen muhacirlerin Palu ve çevresine yerleştirildiği hususu gözden kaçırılmamalıdır. Bu nüfusun 1.885'i erkek, 1.776'sı kadın olmak üzere toplam 3.661'i şehirde, 20.984 erkek, 21.267 kadın olmak üzere toplam 42.251 kişi ise diğer nahiye ve köylerde yaşamaktadır. 1927 yılı verileriyle karşılaştırılacak olunursa 2.810 km² alana düşen nüfus miktarı ise 16'ya yükselmiştir¹⁴.

Tablo 4'de görüldüğü gibi Palu'da nüfusun en fazla olduğu yer, bağlı bulunan köy miktarına bağlı olarak Merkez Nahiyesi'dir. İlçe genelinde kadın sayısının erkeklerden daha fazla olduğu ve bunun da nahiyelede farklılık gösterdiği görülür. Nahiyele arasında nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yer ise Karabegan Nahiyesi'dir.

¹² Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s.234.

¹³ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, 1935 Genel Nüfus Sayımı- C. 20, Neşriyat Sayısı:75, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1937, s.7.

¹⁴ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.5.

1935 nüfus sayımı verilerine göre Palu'da 70'i şehirde, 845'i nahiye ve köylerde olmak üzere toplam 915 engelli vatandaş bulunmaktadır.

Tablo 4. 1935 Yılı Verilerine Göre Palu Nüfusu.

Nahiyeler	Erkek	Kadın	Toplam	Köy Adedi	Köy Nüfus Yoğunluğu
Merkez İlçe	1.885	1.776	3.661		
Merkez Nahiyesi	6.629	6.577	13.206	70	189
Gökdere	3.413	3.735	7.148	39	183
Karabegan	2.662	2.776	5.438	28	194
Karaçor	2.658	2.567	5.225	38	138
Ohu	3.564	3.461	7.025	50	141
Sivan	2.058	2.151	4.209	33	128
Toplam	22.869	23.043	45.912	258	164

Kaynak: T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.7.

Tablo 5. 1935 Yılı Verilerine Göre Palu'da Engelli Nüfusu.

Cinsiyet	Sağlam	Görme Engelli	Bir Kolu Engelli	İki Kolu Engelli	Bir ayağı Engelli	İki Ayağı Engelli	Duyuna-Konuşma Engelli	Kambur	Yatalak	Birden Çok	Diğer Engellilik	Toplam	Genel Nüfusa Oran(%)	
E	22.273	129	125	11	176	33	61	11	14	20	16	596	97,6	2,4
K	22.724	102	40	7	70	16	31	11	16	17	9	319	98,5	1,5
T	44.997	231	165	18	246	49	92	22	30	37	25	915	98,05	1,95

Kaynak: T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.68.

Tabloya bakıldığında tek ayağından engelli insan sayısının diğer engel durumlarına göre daha fazla olduğu görülür. Buna savaşların etkisi sebep olarak gösterilebilir. Görme engelliler sayısı ise bu grubu takip etmektedir. Palu genel nüfusuna göre, engelli nüfus oranının 1,95 olduğu, engelli erkek sayısının kadınlardan fazla olduğu görülmektedir¹⁵.

1935 yılında Palu nüfusunun okuryazarlık oranlarına bakıldığında ise erkeklerin %90,7' sinin, kadınların %98,75'nin okuryazar olmadığı görülür. Yani Palu'da 1935 yılında okuryazar oranı % 2 civarındadır. Özellikle kadınların okuryazarlık durumu içler acısıdır. 23.043 kadından sadece 107'si okuma bilmektedir. Bu oranlar Elazığ ve ülke genelinde de aşağı yukarı aynı düzeyde

¹⁵ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.68.

seyretmektedir¹⁶. Elazığ genelinde ise okur yazar oranı ise % 8.7'ye yükselmiştir¹⁷.

Tablo 6. 1935 Yılı Verilerine Göre Palu'da Okuryazar Nüfus.

Cinsiyet	Okuma-Yazma Bilen	Yalnız Okuma Bilen	Okuma ve Yazma Bilmeyen	Toplam	Oran(%)	
					Bilen	Bilmeyen
Erkek	764	43	22.062	22.869	9,3	90,7
Kadın	98	9	22.936	23.043	1,25	98,75
Toplam	862	52	44.998	45.912	5,27	94,72

Kaynak: T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.72.

1940 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

Türkiye'de her beş yılda bir yapılması kararlaştırılan nüfus sayımlarının üçüncüsü 20 Ekim 1940 tarihinde gerçekleşmiştir. 1940'ta Elazığ'ın nüfusu 96.580 erkek, 93.786 kadın olmak üzere toplam 190.366'dır. Bu nüfusun 20.943'ü erkek, 15.368'i kadın olmak üzere 36.311'i (% 19.07) şehir nüfusu, 75.637'si erkek, 78.418'i kadın olmak üzere 154.055'i (% 80.93) köy nüfusundan ibarettir¹⁸. Palu mülki yapı olarak Merkez ilçe, Merkez Nahiye, Gökdere, Karabegan ve Karaçor Nahiyelerinden ve bu nahiyelere bağlı 145 köyden oluşmaktadır¹⁹. Palu'nun nüfusu ise 18.482 erkek, 18.877 kadın olmak üzere toplam 37.359'dur. 1935 yılı sayımına göre Palu'da nüfusun 8.553 kişi azalmasının sebebi mülki yapıdaki değişikliktir. 1936'da Elazığ'a bağlı olan Çemişgezek, Hozat, Kalan, Mazgirt, Nazimiye, Ovacık, Pülümür ve Pertek ilçeleri yeni oluşturulan Tunceli'ye bağlanmıştır. Bu nedenle 113 köy Palu'ya bağlılığını yitirmiştir. Palu'nun yüzölçümü de 560 km² azalmıştır²⁰.

Tablo 7. 1940 Yılı Verilerine Göre Palu Nüfusu.

Erkek	Kadın	Toplam	Köy Adedi	Ortalama Köy Nüfusu	Yüzölçümü Km ²	Nüfus Yoğunluğu
18.482	18.877	37.359	145	230	2.250	17

Kaynak: T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, a.g.e., s.XLIX-214.

1945 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

Cumhuriyet'ten sonra dördüncü genel nüfus sayımı 21 Ekim 1945 tarihinde yapılmıştır. 1945'te yapılan bu sayımda Elazığ'ın nüfusu 101.147 erkek, 96.934

¹⁶ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.72.

¹⁷ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, a.g.e., s.32.

¹⁸ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *1940 Genel Nüfus Sayımı*, C 1, No:158, Hüsniyat Basımevi, İstanbul 1941, s.214-224.

¹⁹ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, a.g.e., s.215.

²⁰ T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, a.g.e., s. XLIX-214

kadın olmak üzere toplam 198.081'dir²¹. Palu'nun nüfusu ise 23.840 erkek, 20.124 kadın olmak üzere toplam 43.964 kişiden ibarettir²². Palu'da ilk defa erkek nüfus, kadın nüfusunu geçmiştir. 1.000 erkeğe düşen kadın sayısı 844 olmuştur²³. Yüzölçümü 1.912 km² ye düşen Palu'nun nüfus yoğunluğu ise 23'e yükselmiştir. 1945 yılında 146 muhtarlık bulunan Palu'da her muhtarlığa ortalama 250 kişi düşmektedir²⁴. Palu'da engelli nüfusa bakılacak olursa; görme engelli 116, bir kolu çolak 13, iki kolu çolak 2, bir ayağı total 32, duyma ve konuşma engelli 26, kambur 12, yatalak 4, birden çok engeli olan 1 kişi olmak üzere toplam 212 kişinin engelli durumda olduğu görülür²⁵. Palu'da tüm ilçe bazında 4.164 erkek ve 307 kadının okuma yazma bildiği, 15 erkek ve 4 kadının ise yalnız okuma bildiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak okuryazarlık oranı erkeklerde 22,6'ya, kadınlarda 3,1'e yükselmiştir²⁶.

Tablo 8. 1945 Yılı Verilerine Göre Palu Nüfusu.

Erkek	Kadın	Toplam	Köy Adedi	Ortalama Köy Nüfusu	Yüzölçümü Km ²	Nüfus Yoğunluğu
23.840	20.124	43.964	145	230	1.912	23

Kaynak: Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, s.18.

1950 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

Türkiye Cumhuriyeti'nde beşinci genel nüfus sayımı 22 Ekim 1950 tarihinde yapılmıştır. 1950 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Elazığ'ın nüfusu 109.157 erkek, 104.178 kadın olmak üzere toplam 213.330'dur²⁷. Bu nüfusun 23.719'u erkek, 18.467'si kadın olmak üzere toplam 42.186'sı (% 19,77) şehir, 85.438 erkek, 85.706 kadın olmak üzere toplam 171.144'ü (% 80,23) köy nüfusedir²⁸. Palu nüfusu ise 4.273'ü şehirde, 36.809'u köylerde yaşayanlar olmak üzere toplam 41.082'dir. Yüzölçümü ve km² ye düşen yoğunluk ise 1945 yılı ile aynıdır²⁹. 1945 yılı sayımına göre nüfus 2.882 kişi azalmıştır. Bunda 5 köyün Palu'dan ayrılması ve mülki bağlılığının değişmesi etkili olmuştur. Çünkü bu sayımda Palu'ya bağlı 140 köy bulunmaktadır³⁰. Nüfusun azalmasının diğer bir nedeni ise köyden kente göçün başlamasıdır. Rakamlardan da

²¹ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*-65, C. 1, No:286, Ankara 1950, s.9.

²² Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, s.18.

²³ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, s.82.

²⁴ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, s.40.

²⁵ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, C.22, Ankara 1949, s.8.

²⁶ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, C.22, s.11.

²⁷ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, No:410, İstanbul 1961, s.16.

²⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, *1923-2009 İstatistik Göstergeler*, Ankara 2010, s.10.

²⁹ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, s.16.

³⁰ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, s.31.

anlaşılabacağı üzere 1950 yılı Palu nüfusunun %90'ı tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sürdüren nüfusa sahiptir. Özellikle geçimini kıt kanaat sürdüren insanlar bu dönemde kentlere doğru göç etmeye başlamışlardır.

1955 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

Cumhuriyetin altıncı genel nüfus sayımı 23 Ekim 1955 tarihinde yapılmıştır. 1950 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Elazığ'ın nüfusu 124.224 erkek, 118.055 kadın olmak üzere toplam 242.279'dur. Palu'nun nüfusu ise 22.608 erkek, 21.735 kadın olmak üzere 44.343'tür. Bu nüfusun 4.390'ı şehirde, 39.953 ise köylerde yaşamaktadır. Palu, Elazığ Merkez ilçeden sonra nüfusu en kalabalık ilçe olma özelliğini sürdürmüştür. Merkez Nahiye'ye bağlı 60, Gökdere Nahiyesine bağlı 22, Karabeğan Nahiyesine bağlı 25, Karaçor Nahiyesine bağlı 33 köy olmak üzere 140 köyden oluşmaktadır³¹. Yüzölçümü 2.201 olan ilçede nüfus yoğunluğu ortalama 20 kişidir³². 1950 yılından 1955 yılına kadar geçen 5 yıl içinde Palu nüfusu 3.261 kişi artmıştır.

1960 NÜFUS SAYIMI SONUÇLARINA GÖRE PALU NÜFUSU

23 Ekim 1960 tarihinde yapılan yedinci genel nüfus sayımına göre Elazığ'da 141.583 erkek, 136.749 kadın olmak üzere toplam 278.332 kişi yaşamaktadır³³. Palu'nun nüfusu ise 24.996 erkek, 25.860 kadın olmak üzere toplam 51.856'dır. Bu nüfusun 47.861'i Palu'ya bağlı köylerde yaşamaktadır. 1955 yılı mülki yapısını koruyan Palu'nun nüfusu ise 7.513 kişi artmıştır³⁴. Yüzölçümü 2.222 km² olan Palu'da nüfus yoğunluğu ise km²'ye 23 kişi olarak tespit edilmiştir³⁵.

Tablo 9. 1960 Yılı Verilerine Göre Palu Nüfusu.

Nahiyeler	Erkek	Kadın	Toplam	Köy Adedi
Merkez İlçe	2.031	1.964	3.995	-----
Merkez Nahiyesi	11.450	11.293	22.743	60
Gökdere	3.970	4.149	8.119	22
Karabegan	4.955	4.949	9.904	25
Karaçor	3.590	3.505	7.095	33
Toplam	24.996	25.860	51.856	140

Kaynak: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s.205-207.

³¹ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, No:412, Ankara 1961, s.187-189.

³² Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, s.181.

³³ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, Yayın No: 444, Ankara 1963, s.XXXV.

³⁴ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s.207.

³⁵ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s.11.

PALU'DA SEÇİMLER

Milli Mücadele Döneminin yaşandığı 1920 yılında yapılan Büyük Millet Meclisi seçimlerini de sayarsak 1920-1960 yılları arasında 11 defa milletvekili genel seçimleri yapılmıştır. Bunlar 1920- 1923- 1927- 1931- 1935- 1939- 1943 yıllarında yapılan tek partili ve iki dereceli seçim sisteminin uygulandığı, 1946-1950- 1954- 1957 yıllarında yapılan çok partili ve tek dereceli seçim sisteminin uygulandığı dönemlerde gerçekleşmiştir. Tek parti döneminde yapılan 1923, 1927, 1931, 1935 ve 1939 seçimleri, I. Meşrutiyet döneminde çıkartılmış İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati temel alınarak, iki dereceli ve basit çoğunluk seçim sistemine göre yapılmıştır. Buna göre halk önce “müntehib-i sâni” denilen ikinci seçmenleri, onlar da mebusları seçmişlerdir³⁶.

Palu, TBMM I. Dönem milletvekili seçimlerinin yapıldığı 1920 yılının ilk aylarında idari bakımdan Ergani Madeni'ne bağlıdır. Bu nedenle seçilen milletvekilleri Ergani Madeni'ni temsilen Parlamente'ye gitmişlerdir. Seçimlerden kısa süre sonra ise Palu, Elaziz Vilayeti'ne bağlandığından Palu seçmenleri bundan sonraki seçimlerde Elaziz milletvekillerini seçmek için sandık başına gitmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra da bu bağlilikta değişiklik olmamıştır.

1920 Milletvekili Seçimleri

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgal edilmesi ardından, Mustafa Kemal Paşa, Temsil Heyeti Başkanı sıfatıyla 19 Mart 1920 tarihinde valiliklere, bağımsız sancaklara, kolordu komutanlarına bir genelge göndermiştir. Bu genelgede Ankara'da “olağanüstü yetkiler taşıyan” bir meclisin toplanacağı, bu amaçla seçimlere gidilmesi ve seçimlerin 15 gün içinde bitirilmesi istenmiştir³⁷. Tebliğ üzerine ülke çapında olduğu gibi, Ergani Madeni Vilayeti'ne bağlı Palu Sancağı'nda da seçim çalışmalarına başlanmış fakat çalışmalar, içinde Ergani Madeni Vilayeti'nin de bulunduğu bazı seçim bölgelerinde engeller ve duraksamalarla karşılaşmıştır. Bu engeller halk tarafından değil, dönemin üst düzey sivil görevlilerden kaynaklanmıştır³⁸. Milli Mücadele'ye karşı çıkan mülki amirlerin büyük çoğunluğu mesleklerinden emekli olmuş yada açığa çıkarılmış, mütareke döneminde yeniden görev almış kişilerdir. Bunlar kendilerine yeniden emek ve mevki veren İstanbul Hükümetinin buyruklarına karşı koyamamışlardır³⁹. Fakat bu sorunlar kısa sürede halledilmiş ve seçimler yapılmıştır⁴⁰. Seçimler sonucunda Ergani Madeni Vilayeti'ni temsilen; Ahmet Nüzhet Bey (Saraçoğlu), Sırrı Bey (Özata), İbrahim Hakkı Bey (Akgün),

³⁶ Hakkı Uyar, “Türkiye’de Tek Parti Döneminde CHP’nin Toplumsal Kökenleri: İkinci Seçmenler Örneği (1935)”, *Bilgi ve Bellek*, Yıl 1, S 2, Yaz, İstanbul 2004, s.2.

³⁷ Saim Sezen, *Seçim ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994, s.230.

³⁸ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, C 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001, s.427.

³⁹ Kamil Erdeha, *Milli Mücadele’de Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.44.

⁴⁰ Atatürk, a.g.e., s.428; Mahmut Goloğlu, *Üçüncü Meşrutiyet*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2010, s.139.

Mahmut Bey (Sıgnak) ve Mehmet Emin Bey seçilerek Meclis'e katılmışlardır. Ayrıca Rüştü Bey (Bulduk) ⁴¹ ise İstanbul Mebusan Meclisi'nden Ankara'ya gelerek 1 Kasım 1920'de TBMM'ne katılmıştır. Seçilen bu milletvekillerinden İbrahim Hakkı Bey ⁴², Rüştü Bey ⁴³ ve Mehmet Emin Bey ⁴⁴ Palu doğumlu ve Palu'da yaşamını sürdüren isimler olmuştur. TBMM'nin II. Dönemine kadar da vekillik görevlerini sürdürmüşlerdir.

1923 Milletvekili Seçimleri

1923 seçiminde, yine temel olarak 1877 İntihab-ı Mebusan Kanunu uygulanmıştır. Ancak bu yasada bir takım değişiklikler yapılmıştır. Buna göre; her 20 bin erkek nüfus 1 milletvekili seçilmiştir. 18 yaşını dolduran her erkek, seçme hakkına sahiptir. Birinci ve ikinci seçmen (müntehib-i evvel ve müntehib-i sani) olabilmek için vergi vermek koşulu kaldırılmıştır. Bu düzenlemelerle, seçmen yaşı 18'e inerken, vergi verme koşulunun kaldırılması ile oy hakkının genişlemesi yolunda ilk adım atılmıştır. Adaylar bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından belirlenmiş, Haziran-Temmuz aylarında yapılan seçimler, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti için gerçek bir zaferle sonuçlanmıştır. Yine iki dereceli ve mutlak çoğunluk yöntemine göre yapılan seçimleri Cemiyet kazanmış ve TBMM II. dönem oluşmuştur ⁴⁵. Elazığ'da da ARMHC'nin adayları olan birinci dönem Elazığ Milletvekilleri Hüseyin Bey (Gökçelik), Muhittin Bey (Çötel), Mehmet Naci Bey (Karaali) ikinci dönem TBMM için de seçilmişlerdir. Ayrıca Cevat Bey (Çobanlı) ve Mustafa Safvet Bey (İspir) seçilen yeni vekiller olmuştur. Bu seçimde Palu'nun ikinci seçmen sayısı 119'dur. Bu sayı Elazığ merkez ilçesinin ikinci seçmen sayısından bile

⁴¹Beşinci Dönem(1935) kadar soyadı alma zorunluluğuna ait yasal düzenleme yapılmadığından üyeler; bey, efendi veya asalet unvanlarıyla nitelenmektedir.

⁴² 1894 yılında Mamuretülaziz(Elazığ) Palu'da doğdu. Mehmet Raif Bey ve Nazlı Hanım'ın oğludur. Diyarbakır Sultanisi'nden mezun oldu. Orduda ihtiyat subaylığı, Karabegân Nahiyesi müdürlüğü görevleri yaptıktan sonra Diyarbakır il genel meclis üyeliği görevinde iken TBMM I. Dönemi için yapılan seçimlerde Ergani'den milletvekili seçilerek Meclis'e katıldı. Evli ve beş çocuk sahibi İbrahim Hakkı Bey 1956 yılında Elazığ'da vefat etti. Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi, Dosya No: 137.

⁴³ 1874 yılında Mamuretülaziz'e(Elazığ) bağlı Palu'da doğdu. Necip Bey ve Kadriye Hanım'ın oğludur. Rüştüye mezunudur. Çiftçilikle meşgul olup, mutasarrıflık yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerine katılarak Ergani milletvekili seçildi. TBMM'nin açılmasından sonra 1 Kasım 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek Meclis'e katıldı. Evli ve beş çocuk babası olan Rüştü Bey, milletvekilliği sona erince memleketine döndü. 1924 yılında vefat etti. TBMM Arşivi, Dosya No: 144.

⁴⁴ 1865 yılında Mamuretülaziz'e(Elazığ) bağlı Palu'da doğdu. Hacı Osman Bey ve Emine Hanım'ın oğludur. Rüştüye mezunudur. Palu belediyesinde kâtiplik, tapu memurluğu, belediye başkanlığı ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeliği görevlerinde bulundu. TBMM'nin I. Dönem seçimlerine katılarak Ergani'den milletvekili seçildi. Milletvekilliği sona erince memleketine döndü. Evli ve üç çocuğu bulunan Mehmet Emin Bey, 1925 yılında yaşanan Şeyh Sait ayaklanması sırasında asilere müdahale ederken şehit edildi. TBMM Arşivi, Dosya No: 142.

⁴⁵ Servet Armağan, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 33(3-4), İstanbul 1967, (45-100), s.71.

fazladır. Yapılan seçim sonucunda ise seçilen milletvekilleri Palu'daki 119 ikinci seçmenin tamamının oyunu almıştır⁴⁶.

1927 Milletvekili Seçimleri

1927 genel seçimleri 3 Nisan 1923 tarih ve 320 sayılı seçim yasasına dayanılarak yapılmış, seçimlere bağımsız adaylar girse de CHF'li adaylar galip çıkmıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa parti adaylarını, ikinci seçmenlerin belirlenmesinden sonra 29 Ağustos 1927 tarihinde ilan etmiştir⁴⁷. 30 Temmuz-5 Ağustos arasında ikinci seçmen seçimleri yapılmış, milletvekilliği seçimleri 2-6 Eylül tarihleri arasında olmuştur. 63 seçim bölgesinde yapılan seçimler neticesinde 316 milletvekili TBMM'ye katılmıştır⁴⁸. Üçüncü Dönem TBMM'ye Elazığ'dan ikinci dönem Milletvekillerinden Hüseyin Bey (Gökçelik), Muhittin Bey (Çötel), Mustafa Safvet Bey (Solmaz) tekrar seçilmişlerdir. Ayrıca birinci dönem Elazığ Milletvekili Hasan Tahsin Bey (Berk) ve yeni aday Mehmet Naki Bey (Yücekök) seçilen diğer vekiller olmuştur. Bu seçimlerde Palu'da ikinci seçmen sayısı 89'dur. Seçimlerde de ikinci seçmenlerin tamamı yine Cumhuriyet Halk Fırkası'nın adayları olan yukarıda adları geçen milletvekili adaylarına oy vermiştir⁴⁹. Mehmet Naki Yücekök 1927 seçimlerinden sonra 18 Ağustos 1930-17 Kasım 1930 tarihleri arasında Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılmıştır⁵⁰. Muhittin Çötel'in 10 Ağustos 1928 tarihinde vefatı nedeniyle Elazığ'da ara seçim yapılmış, yapılan ara seçimde Fazıl Ahmet Aykaç Palu'da 66, Elazığ genelinde 426 ikinci seçmenin oyuyla milletvekili seçilmiştir⁵¹. Ayrıca Mustafa Safvet Solmaz'ın 8 Kasım 1929 tarihinde vefatı nedeniyle de Elazığ'da ara seçim yapılmış, 7 Şubat 1930 tarihinde yapılan ara seçimle Ahmet Saffet Ohkay⁵² Palu'da 81, Elazığ genelinde 399 ikinci seçmenin oyuyla milletvekili seçilmiştir⁵³.

1931 Milletvekili Seçimleri

Bu seçimler için yeni bir seçim yasası çıkarılmamış, bir önceki seçim kanunları geçerli olmuştur⁵⁴. CHF kadroları bu seçimlere daha tecrübeli olarak girmiştir. 07-10 Nisan 1931 tarihleri arasında ikinci seçmenler belirlenmiştir. CHF Genel Başkanlık Divanınca belirlenen mebus adayları 20 Nisan'da açıklanmıştır. Adaylar arasında işçi ve çiftçiler önceki seçimlerden daha fazla ol-

⁴⁶ Milletvekillerinin 08.08.1339(1923) tarihli seçim mazbataları esas alınmıştır.

⁴⁷ Kenan Olgun, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXVII(79), Mart 2011, Ankara 2011, s.13.

⁴⁸ Esat Öz, *Türkiye'de Tek-Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992, s.99.

⁴⁹ Milletvekillerinin 05.09.1927 tarihli seçim mazbataları esas alınmıştır.

⁵⁰ Feridun Keşir, v.d., *TBMM Albümü-I(1920-1950)*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010, s.155.

⁵¹ TBMM Arşivi, Dosya No:688.

⁵² TBMM Arşivi, Dosya No:687.

⁵³ B.C.A., 030.10.00.00-74.488.9.2.

⁵⁴ Bülent Özgül, *Seçim ve Seçim Sistemleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2002, s.104.

muştur. Seçimlere ülke çapında % 88 katılım olmuştur⁵⁵. Seçimler sonucunda CHF'nin ilan ettiği 287 aday seçilirken, bağımsızlardan 20'si ancak seçilebilmiştir. Bağımsız olarak seçilen 20 milletvekilinden 10'u dönem içinde CHF'ye katılmıştır⁵⁶. Elazığ'da 1931 seçimlerine, gelen tebliğ üzerine Mart ayında başlanmış olup, ikinci seçmenlerin belirlenmesi için nahiyelere memurlar görevlendirilmiştir⁵⁷. Milletvekili seçimleri 24 Nisan 1931'de yapılmış olup, seçimler sonucunda, Cumhuriyet Halk Fırkası adayları önceki dönem milletvekillerinden Hüseyin Bey (Gökçelik), Hasan Tahsin Bey (Berk), Fazıl Ahmet Bey (Aykaç), Ahmet Saffet Bey (Ohkay) ve yeni bir isim Eski Tahran Büyükelçisi Memduh Şevket Bey (Esendal) seçilmiştir⁵⁸. Palu'da bu dönem ikinci seçmen sayısı 94'e yükselmiştir. Seçimlerde de ikinci seçmenlerin tamamı adı geçen milletvekillerine oy vermişlerdir. Memduh Şevket Esendal'ın Kabil Büyükelçiliğine atanması ve 10 Haziran 1933'te mebusluktan çekilmesi üzerine yerine Fuat Ziya Çiğiltepe; Hüseyin Gökçelik'in 6 Ağustos 1933'te vefatı üzerine de yerine Ali Fuat Ağıralı yapılan ara seçimle milletvekili seçilmişlerdir⁵⁹. Yeni seçilen her iki milletvekili de Palu'daki ikinci seçmenlerden 65, Elazığ genelinde ise toplam 388 oy almışlardır⁶⁰.

1935 Milletvekili Seçimleri

1935 seçimlerinden önce Anayasada yapılan düzenlemeler ve 22 Aralık 1934 tarih ve 2631 sayılı seçim kanununda bazı maddeleri değiştiren düzenlemeye göre kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Bu kanun çerçevesinde daha önce 20.000 erkek seçmen bir milletvekili seçerken yeni düzenlemeyle 40.000 kadın-erkek seçmen bir milletvekili seçecektir. İller nüfuslarına göre, 55.000'e kadar olanlar 1, 55.001-95.000'e kadar olanlar 2, 95.001-135.000'e kadar olanlar 3 milletvekili çıkaracak, nüfusu daha fazla olan yerlerde bu oran aynı şekilde arttırılacaktı. Anayasa'da belirtilen seçmen yaşı 18'den 22 yaşına çıkartılmıştır. Seçilme yaşı 30 olarak devam etmiştir⁶¹. Seçimlerde eskiden olduğu gibi yine iki dereceli sistem uygulanacaktır. İkinci seçmenlerin miktarı da bu yeni düzenlemede yer almıştır. Buna göre; 401-600 kişi için 1, 601-1000 kişi için 2, 1001-1400 kişi için 3 ikinci seçmen seçilecek oran bu şekilde arttırılacaktı⁶². Anayasa ve seçim yasasında yapılan değişikliklere paralel olarak 1935 yılında ilk kez kadınların da mebus adayı olarak gösterilmesine başlanmıştır. 8 Şubat 1935 günü yapılan seçimler öncesinde Atatürk, 2 Şubat'ta CHP adaylarını ilan etmiştir. Elazığ'da ikinci seçmen seçimi 13-20 Ocak tarihleri arasında yapılmış, seçim sonucunda Cumhuriyet Halk

⁵⁵ Armağan, a.g.m., s.73.

⁵⁶ Olgun, a.g.m., s.16.

⁵⁷ Elaziz Gazetesi, 11 Mart 1931.

⁵⁸ Elaziz, 6 Mayıs 1931.

⁵⁹ Şahin Yedek, *Elazığ'da İdari ve Siyasi Hayat*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016, s.126.

⁶⁰ TBMM Arşivi, Dosya No:850; TBMM Arşivi, Dosya No:528.

⁶¹ Armağan, a.g.m., s.75.

⁶² Olgun, agm., s.16,17.

Fırkası'nın tüm adayları seçilmişlerdir⁶³. İkinci seçmenler belirlendikten sonra, 8 Şubat 1935 Cuma günü milletvekili seçimleri yapılmış, seçim sonucunda; IV. dönem milletvekilleri olan Ahmet Saffet Ohkay, Fazıl Ahmet Aykaç, Fuat Ağralı, Fuat Ziya Çiyiltepe ve Hasan Tahsin Berk TBMM'nin V. Dönemi için yeniden milletvekili seçilmişlerdir⁶⁴. Palu'nun ikinci seçmen sayısı bu dönemde de 94'tür. Seçimlerde de ikinci seçmenlerin tamamı adı geçen millettekilerine oy vermişlerdir. Ahmet Saffet OHKAY'ın 18 Mayıs 1938 tarihinde vefat etmesi nedeniyle⁶⁵, Elazığ'da 8 Ocak 1939 Pazar günü ara seçim yapılmıştır⁶⁶. Seçimler sonucunda Cumhuriyet Halk Partisi adayı Mehmet Fethi Altay Elazığ'daki 263 ikinci seçmenin 171'inin oyunu alarak CHP milletvekili seçilmiştir⁶⁷. Altay bu seçimde Palu'daki ikinci seçmenlerden 33'ünün oyunu almıştır⁶⁸.

1939 Milletvekili Seçimleri

Atatürk'ün vefatı sonrası yapılan 1939 genel geçimleri, 1908 tarihli İntihâb-ı Mebusân Kanunu'na göre yapılan son seçimdir. 1939 yılının Ocak ayının sonunda Büyük Millet Meclisi yeni seçime gitmeyi kararlaştırmıştır. Elazığ'ın daha önceki dönemlerde olduğu gibi 1939 seçimlerinde de 5 milletvekili kontenjanı bulunmakta idi. Elazığ'da 1939 seçimlerinin hazırlığına, Şubat ayında başladı. Belediye ve nüfus müdürlüğü tarafından seçmen listeleri hazırlanarak⁶⁹ seçim çalışmalarına hız verildi. Seçmen defterlerinin askıda kalma süresi 25 Şubat'ta sona erdi⁷⁰ ve ikinci seçmen seçimi 15-18 Mart tarihleri arasında yapıldı⁷¹. Milletvekilli seçimleri yurt genelinde olduğu gibi Elazığ'da da 26 Mart 1939'da yapıldı⁷². Seçime tek parti olarak giren Cumhuriyet Halk Partisi adayları; Fuad Ağralı, Fazıl Ahmet Aykaç, Fuad Ziya Çiyiltepe, Fethi Altay ve Elazığ'dan ilk defa aday olan Ziraat Bankası İdare Meclisi Reisi Sabit Sağıroğlu⁷³ 455 ikinci seçmenin 441'inin oyunu alarak Elazığ'ın TBMM VI. Dönem milletvekilleri seçildi⁷⁴. Palu'da bu seçimlerde 91 ikinci seçmen oy kullandı ve oyların tamamı seçilen adaylara oldu⁷⁵. Seçilen adaylardan sadece Fethi Altay Elazığlıydı.

⁶³ Turan Gazetesi, 28 İkinci Kanun/Ocak 1935.

⁶⁴ B.C.A., 30.10.0.0- 75.492.15; Turan, 9 Şubat 1935.

⁶⁵ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem 1935-1939*, C 2, s.239; 21 Mayıs 1938 tarih ve 6/2163 numaralı Başbakanlık Tezkeresi.

⁶⁶ B.C.A. 30.10.0.0- 75.497.11.

⁶⁷ Turan, 8 İkinci Kanun 1939.

⁶⁸ Mehmet Fethi Altay'ın 08.01.1939 tarihli seçim mazbatası esas alınmıştır.

⁶⁹ Turan, 4 Şubat 1939.

⁷⁰ Turan, 24 Şubat 1939.

⁷¹ Turan, 15 Mart 1939.

⁷² Turan, 25 Mart 1939.

⁷³ Sabit Sağıroğlu, 1915 yılında Elaziz valiliği görevinde bulunmuştur.

⁷⁴ B.C.A. 30.10.0.0- 76.499.5.

⁷⁵ Milletvekillerinin 26.03.1939 tarihli seçim mazbataları esas alınmıştır.

1943 Milletvekili Seçimleri

VII. Dönem milletvekili seçimleri 14 Aralık 1942 tarih ve 4320 sayılı seçim kanununa göre yapılmıştır. 1943 seçimlerine CHP yine tek parti olarak katılmıştır. Ancak illerdeki adayların sayısı arttırılarak seçmenlerin bu adaylar içinden tercih yapmaları için fırsat tanınmıştır⁷⁶. Bu nedenle, 455 milletvekilliği için 530 aday gösterilmiştir. İki dereceli çoğunluk sistemini öngören kanun da sadece 1943 seçimlerinde uygulanmıştır. Elazığ'da 15-16 Şubat'ta ikinci seçmen seçimi yapıldı⁷⁷. Seçimler sonucunda CHP'nin ikinci seçmen olarak gösterdiği adaylar seçildi⁷⁸. CHP tarafından VII. dönem Elazığ milletvekili adayları VI. dönem milletvekili olan Ali Fuat Ağralı, Fethi Altay, Fazıl Ahmet Aykaç, Sabit Sağıroğlu ve yeni isimler Hasan Kişioğlu, Gerede Belediye Reisi İhsan Yalçın oldu⁷⁹. 28 Şubat 1943 tarihinde yapılan seçimler sonucunda da, Ali Fuat Ağralı, Fazıl Ahmet Aykaç, Mehmet Sabit Sağıroğlu, İhsan Yalçın ve Hasan Kişioğlu milletvekili seçildi⁸⁰. Palu ikinci seçmeni bu seçimlerde adaylardan Fuat Ağralı ve Sabit Sağıroğlu'na 92, Fazıl Ahmet Aykaç ve Hasan Kişioğlu'na ise 82 oy vererek bu isimlere desteklerini göstermişlerdir⁸¹. Adaylara verilen oy farklılığı ilk defa bu seçimlerde görülmüştür.

1946 Milletvekili Seçimleri

1946 seçimleri öncesi seçim kanunu değiştirilmiş, 5 Haziran 1946 tarih ve 4918 sayılı kanunla tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir⁸². Bu sistem liste usulü çoğunluk ilkesine dayandırılmıştır. Seçmen ve seçilme yaşları eskisiyle aynı kalmış, seçim sistemi açık oy, kapalı sayımı esas almıştır⁸³. Bu kanun Türkiye'de ilk defa tek dereceli seçimleri getirmekle beraber, getirdiği hükümlerle özgür bir seçimin hükümlerini yerine getirmekten uzak kalmıştır. Elazığ'da aday adayları içinden Cumhuriyet Halk Partisi Merkezince Ali Fuat Ağralı, Mustafa Naim Arpacı, Fahri Karakaya, Hasan Kişioğlu ve İbrahim Tali Öngören milletvekili adayları olarak açıklanır. Demokrat Parti adayları ise Avukat Hamit Ali Yöney, Eski Milletvekili Hüsnü Orakçioğlu, Çiftçi Bahri Turgut Okaygün, Eski Milletvekili Mehmet Baloş ve Palulu Yusuf Ulucan olur⁸⁴. Ülke genelinde olduğu gibi, Elazığ'da da 21 Temmuz 1946'da yapılan seçimler sabah sekiz ile akşam yedi saatleri arasında herhangi bir olay yaşanmadan yapıldı. Seçim sonucunda 92.385 seçmenden 56.352'si oylamaya katıldı. CHP adayları, Fahri Karakaya 46.236, İbrahim Tali Öngören 43.981,

⁷⁶Mehmet Alkan, "Türkiye'de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri", *Anayasa Yargısı Dergisi*, S 26, 2006, s.157.

⁷⁷Turan, 2.2.1943; Turan, 15.2.1943.

⁷⁸Turan, 18.2.1943.

⁷⁹B.C.A., 490.1.0.0-298.1201.1.

⁸⁰B.C.A., 490.1.0.0- 366.1539.1.

⁸¹Milletvekilliklerinin 28.02.1943 tarihli seçim mazbataları esas alınmıştır.

⁸²*Düstur*, Tertib 3, C 27, Ankara 1946, s.1243.

⁸³Cezmi Eraslan, "Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası" *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C 2, ATAM Yayınları, Ankara 2002, s.538.

⁸⁴Turan, 20 Temmuz 1946.

Mustafa Naim Arpacı 41.353, Hasan Kişioğlu 41.304 ve Ali Fuat Ağralı 39.686 oy alarak seçimden galip çıktı ve milletvekili seçildi⁸⁵. Demokrat Parti adayları; Bahri Turgut 9.635, Hamit Ali Yöney 9.516, Mehmet Balos 8.093, Hüsnü Orakçı 7.817 ve Yusuf Ulucan 6.974 oy, Müstakil adaylardan, Kemal Şedele 9.155, Nihat Bulut 3.769, Faik Doğru 2.339, Celal Ertem 2.050, Şevki Yazman 1.990, Mehmet Erenler 1.171, Halil Ünal 859, Mehmet Bakır 311, Şefik Alkan 255, Kemal Timuroğlu 203, Hüseyin Abacı 227 oy almışlardır⁸⁶. Ülke genelinde seçimlere katılım oranı en düşük olan il Elazığ olmuştur⁸⁷. Palu'da seçmenlerin adaylara vermiş olduğu oy miktarı ise şu şekildedir; Ali Fuat Ağralı 7.126, Mustafa Arpacı 7.081, Fahri Karakaya 8.183, İbrahim tali Öngören 8.170, Hasan Kişioğlu 7.925. Verilen oy miktarından da anlaşılacağı üzere Palu'da seçimlere katılım çok düşük orandadır. Adaylar birbirine yakın oy almışsa da Palu'daki sandıklardan çıkan en yüksek oyu Fahri Karakaya almıştır⁸⁸.

1950 Milletvekili Seçimleri

16 Şubat 1950 tarihinde 5545 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun 46. maddesi ile 4918 ve 5258 sayılı seçim kanunlarını yürürlükten kaldırmıştır⁸⁹. Yasaya göre; milletvekili seçimi tek dereceli ve çoğunluk yöntemine göre genel, eşit, gizli oyla yapılacaktır. Oy serbest ve kişiseldir. Oyların sayılması ve ayrılması açık olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından her 40.000 kişi için bir milletvekili seçilecek, 22 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk'ün milletvekili seçme hakkına sahip olduğu, 30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk'ün milletvekili seçilebileceğine dair hükümlerin yer aldığı seçim kanunu, temel ilkelerde oldukça demokratik olmuştur⁹⁰. Elazığ'da 1950 yılı seçim çalışmaları, Şubat ayının sonlarına doğru başlamıştır. Valilik, bucak müdürlerini toplayarak, heyet oluşturmuş, seçmen kütük defterlerinin hazırlanması için çalışmalar başlatmıştır⁹¹. CHP, 9 Nisan'da Elazığ Halkevi'nde, DP ise Merkez İlçe binasında adayların belirlenmesi için delegelerin oylarıyla parti yoklamalarını yapmış, halkın yoğun ilgisi altında geçen oylama ve sayım süreci saat 13.00'da sona ermiştir. Bu seçim sonucunda, CHP'nin delegelerinden Hürrem Müftügil 96, Şükrü Koçak 95, Fahri Karakaya 64 ve Kemal Şedele 63 oy alarak milletvekili adayı olmuşlardır⁹².

⁸⁵ B.C.A. 490.1.0.0-242.963.5.

⁸⁶ Turan, 24 Temmuz 1946.

⁸⁷ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem*, C 1, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2010, s.36.

⁸⁸ Milletvekillerinin 23.07.1946 tarihli seçim tutanakları esas alınmıştır; B.C.A., 490.1.0.0-341.1425.2.

⁸⁹ Özgül, a.g.t., s.110; *Düstur*, Tertib 3, C 31, Ankara 1950, s.847.

⁹⁰ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.151.

⁹¹ Turan, 22.2.1950.

⁹² B.C.A., 490.1.0.0-366.1539.7.

DP'de delegelerden en fazla oy alanlar ise; Ömer Sanaç, Hamit Ali Yöney, Abdullah Demirtaş ve Suphi Ergene olmuştur⁹³. CHP'nin Genel Merkez tarafından belirlenen adayı Kemal Zeki Gençosman⁹⁴, DP'nin genel merkez tarafından belirlenen adayı ise Şevki Yazman olmuştur. Millet Partisi ise Elazığ'dan aday göstermekten son anda vazgeçmiştir. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimler sonucunda; Abdullah Demirtaş 40.081, Mehmet Şevki Yazman 38.775, Ömer Faruk Sanaç 38.689, İbrahim Suphi Ergene 37.447, Hamit Ali Yöney 34.921 oy alarak Demokrat Parti'den milletvekili seçilmiştir⁹⁵.

1950 seçimlerinde Elazığ ilçelerinin oy miktarına ne yerel basından, nede diğer arşiv kaynaklarından ulaşılammıştır. TÜİK'te bu verilere sahip olmadığını resmi kanalla müracaat sonucu bildirmiştir. Bu nedenle Palu'dan hangi adayın ne kadar oy aldığı tespit edilememiştir. Fakat DP adaylarından Abdullah Demirtaş Paluludur ve il geneli en yüksek oyu almıştır. 1950 seçimleri tam anlamıyla DP'nin zaferiyle sonuçlanmış, 27 yıllık CHP iktidarı yerini DP'ye bırakmıştır.

1954 Milletvekili Seçimleri

5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu, üzerinde birtakım değişiklikler yapılarak 1954 ve 1957 milletvekili seçimlerinde de kullanıldı. Mevcut seçim yasasına göre, illerin çıkaracağı milletvekilleri sayıları, 40.000 nüfusa 1 milletvekili düşecek şekilde hesaplandığından Elazığ'ın çıkaracağı 5 milletvekili sayısında değişiklik olmadı. Elazığ'da Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türkiye Köylü Partisi adaylarını belirleyerek seçimlere girdi⁹⁶. 2 Mayıs'ta yapılan seçim sonucunda DP adaylarından Selahattin Toker 50.825, Hüsnü Göktuğ 50.586, Ömer Sanaç 49.327, Şevki Yazman 48.794 ve Suphi Ergene 48.636 oy alarak milletvekili seçildi⁹⁷. 1954 seçimlerinin de il geneli sonuçları dışında ilçe seçim sonuçları kayıtlarına ulaşılammıştır. Bu nedenle Palu seçmeninin hangi partiye ne kadar oy verdiği de tespit edilememiştir. İl geneline bakıldığında Palu seçmenlerinin de DP'den yana tavır aldıkları düşünülebilir. Çünkü seçmen sayısı bakımından Palu, Elazığ'da belirleyici olma özelliğini bu yıllarda da sürdürmüştür.

1957 Milletvekili Seçimleri

DP'nin, muhalefete seçimlere fazla hazırlanma imkânı tanımamak için bir yıl erkene alınarak yapılan ve iktidar gücünü yenilediği son seçim olan 27 Ekim 1957 milletvekili seçimleri bayrak, afiş ve el ilanlarının o güne kadar görülmedik biçimde kullanıldığı seçim olmuştur. Bu seçimlerde Elazığ'ın çıkaracağı milletvekili sayısı 6'ya yükseltilmiştir⁹⁸. İl'de oy kullanacak seçmen sayısı

⁹³ Turan, 10.4.1950.

⁹⁴ Turan, 22.4.1950.

⁹⁵ B.C.A., 30.10.0-77.510.7; Turan, 19.5.1950.

⁹⁶ Turan, 13 Nisan 1954.

⁹⁷ Turan, 5 Mayıs 1954.

⁹⁸ Turan, 27 Eylül 1957.

114.767⁹⁹, Palu'nun seçmen sayısı ise 17.900'dür¹⁰⁰. Partilerin adayları temayül yoklamalarının ardından Ekim ayında belirlenerek ilan edilmiştir¹⁰¹. Yapılan seçimler neticesinde CHP adayları olan Celal Dora 37.541, Hürrem Müftügil 36.939, Hakkı Talay 36.674, Fahri Karakaya 36.361, Nazım Öztürk 36.319 ve Mustafa Altınoğan 35.997 oy alarak milletvekili seçilmişlerdir. Palu seçmenlerinin adaylara vermiş olduğu oy miktarı ise; Celal Dora 6.152, Hürrem Müftügil 6.124, Hakkı Talay 6.076, Fahri Karakaya 6.100, Nazım Öztürk 6.090 ve Mustafa Altınoğan 6.139 olmuştur¹⁰². 1957 seçimleri her ne kadar ülke genelinde DP'nin kazandığı seçimler olmuşsa da, Elazığ'da 7 yıl aradan sonra tekrar CHP adayları seçilmiştir.

Sonuç

Anadolu'da hüküm sürmüş birçok devletin izlerini taşıyan Palu, ilkeğdan günümüze gelene kadar önemli yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Malazgirt Zaferinden sonra Türklerin eline geçmiş, Harput merkez olmak üzere beylik teşkil eden Çubukoğuları Palu'ya da hakim olmuşlardır. XII. Yüzyılın başlarından itibaren Artuklu hakimiyetine giren Palu'ya daha sonra Selçuklu, Moğol, Karakoyunlu, Kadı Burhanettin, Akkoyunlular ve Safeviler hakim olmuştur. Yavuz Sultan Selim, Çaldıran zaferinden sonra bölgenin Osmanlı Hakimiyetine girmesi için İdris-i Bitlisi ve Bıyıklı Mehmet Paşa'yı görevlendirerek özellikle yerli beylerin Osmanlı Devleti hizmetine girmesini sağlamıştır. Palu, XIX. Yüzyıla kadar Diyarbekir Beylerbeyliği'ne (daha sonra Eyalet olmuştur) daha sonra Harput (Mauretülaziz) Vilayetine bağlanmıştır.

1920 yılında müstakil sancak olan Palu, Cumhuriyet ilanından günümüze kadar Elazığ iline bağlı ilçe olarak idari yapısını sürdürmüştür. 1927 yılından itibaren yapılan sistemli nüfus sayımı sonuçlarına göre Palu'nun demografik yapısına bakıldığında, Elazığ'ın merkez ilçesinden sonra en fazla nüfusa sahip olan ilçe olduğu, her nüfus sayımında nüfusun kalabalıklaştığı, kadın erkek nüfusunun orantılı olduğu, özellikle okur yazar nüfusun azlığı, engelli nüfus miktarının fazla olmadığı, gayrimüslim nüfusunda yok denecek kadar az olduğu görülür.

1920 yılında yapılan TBMM I. Dönem seçimleri sırasında Ergani Madeni Vilayeti'ne bağlı olan Palu, 1923 yılından itibaren Elazığ milletvekilleri için oy kullanmıştır. Palu nüfusunun kalabalık olması seçimlerde belirleyici faktör olmasını sağlamış, seçmenler 1960 yılına kadar yapılan seçimlere aktif olarak katılmıştır. Seçilen vekiller arasında Palulu isimlerde yer almıştır. Özellikle 1950 seçimlerinden itibaren çok partili hayatın vermiş olduğu seçim mücadeleleri Palu'da da kendini göstermiş, 1950 ve 1954 seçimlerinde Demokrat Par-

⁹⁹ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Yayın No: 3685, Ankara 2012, s.4.

¹⁰⁰ Turan, 3 Ekim 1957.

¹⁰¹ Turan, 8 Ekim 1957.

¹⁰² Turan, 31 Ekim 1957.

ti'nin ezici üstünlüğü görülürken, 1957 seçimleri yurt genelinin aksine Elazığ ve Palu seçmenlerinde Cumhuriyet Halk Partisi lehine gelişmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi., Dosya No: 30.18.1.1-1.20.15.

B.C.A., 30.10.0.0- 66.439.8.

B.C.A., 30.10.0.0-77.510.7.

B.C.A., 30.10.0.0- 75.492.15.

B.C.A. 30.10.0.0- 75.497.11.

B.C.A. 30.10.0.0- 76.499.5.

B.C.A., 490.1.0.0-298.1201.1.

B.C.A., 490.1.0.0- 366.1539.1.

B.C.A. 490.1.0.0-242.963.5.

B.C.A., 490.1.0.0-341.1425.2.

B.C.A., 490.1.0.0-366.1539.7.

B.C.A., 030.10.00.00-74.488.9.2.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi, Dosya No: 137.

TBMM Arşivi, Dosya No: 142.

TBMM Arşivi, Dosya No: 144.

TBMM Arşivi, Dosya No:528.

TBMM Arşivi, Dosya No:687.

TBMM Arşivi, Dosya No:688.

TBMM Arşivi, Dosya No:850;

Gazeteler

Elaziz Gazetesi, 11 Mart 1931.

Elaziz, 6 Mayıs 1931.

Turan Gazetesi, 28 İkinci Kanun/Ocak 1935.

Turan, 9 Şubat 1935.

Turan, 25 Mart 1939.

Turan, 8 İkinci Kanun(Ocak) 1939.

Turan, 4 Şubat 1939.

Turan, 24 Şubat 1939.

Turan, 15 Mart 1939.

Turan, 2 Şubat 1943.

Turan, 15 Şubat 1943.

Turan, 18 Şubat 1943.

- Turan, 20 Temmuz 1946.
Turan, 24 Temmuz 1946.
Turan, 22 Şubat 1950.
Turan, 10 Nisan 1950.
Turan, 22 Nisan 1950.
Turan, 19 Mayıs 1950.
Turan, 13 Nisan 1954.
Turan, 5 Mayıs 1954.
Turan, 27 Eylül 1957.
Turan, 3 Ekim 1957.
Turan, 8 Ekim 1957.
Turan, 31 Ekim 1957.

Resmi Kaynak, Tetkik Eser ve Makaleler

Armağan, Servet, “Türkiye’de Parlamento Seçimleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 33(3-4), İstanbul 1967.

Alkan, Mehmet, “Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, S 26, 2006.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2001.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*-65, C. 1, No:286, Ankara 1950.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *21 Ekim 1945 Nüfus Sayımı*, C.22, Ankara 1949.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı*, No:410, İstanbul 1961.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı*, No:412, Ankara 1961.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı*, Yayın No: 444, Ankara 1963.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül 1, Hüsnütabiat Matbaası, Ankara 1929.

Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, *1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara 1928.

Cavlak, Tuncer, *Cumhuriyet Döneminde İdari Taksimat ve Mülki Teşkilat(1923-1950)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 1990.

Çufalı, Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem*, C 1, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2010.

Düstur, Tertib 3, C 27, Ankara 1946.

Düstur, Tertib 3, C 31, Ankara 1950.

Eraslan, Cezmi, "Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası" *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.2, ATAM Yayınları, Ankara 2002.

Erdeha, Kamil, *Milli Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.

Goloğlu, Mahmut, *Üçüncü Meşrutiyet*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2010.

Güneş, İhsan, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM V. Dönem 1935-1939-II*, TBMM Basımevi, Ankara 2004.

Karabulut, Serdar, "Palu'nun Siyasi/Ekonomik Tarihi ve Palu Çarşısına Dair Vakıfname Belgesinin Tercümesi", *OTAM*, S.41, Bahar 2017.

Keşir, Feridun v.d., *TBMM Albümü-I(1920-1950)*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

Olgun, Kenan, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXVII(79), Mart 2011, Ankara 2011.

Öz, Esat, *Türkiye'de Tek-Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992.

Özgül, Bülent, *Seçim ve Seçim Sistemleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2002.

Sezen, Saim, *Seçim ve Demokrasi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1994.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *1935 Genel Nüfus Sayımı- C. 20*, Neşriyat Sayısı:75, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1937.

T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *1940 Genel Nüfus Sayımı*, C 1, No:158, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1941.

TÜİK, *Milliyetkili Genel Seçimleri 1923-2011*, Yayın No: 3685, Ankara 2012.

Türkiye İstatistik Kurumu, *1923-2009 İstatistik Göstergeler*, Ankara 2010.

Uyar, Hakkı, "Türkiye'de Tek Parti Döneminde CHP'nin Toplumsal Kökenleri: İkinci Seçmenler Örneği (1935)", *Bilgi ve Bellek*, Yıl 1, S 2, Yaz, İstanbul 2004.

Ünal, Mehmet Ali, "XVI. Yüzyılda Palu Hükûmeti", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, Samsun 1992.

Yapıcı, Süleyman, *Palu Tarih-Kültür- İdari ve Sosyal Yapı*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Elazığ 2004.

Yedek, Şahin, *Elazığ'da İdari ve Siyasi Hayat*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016.

Yeşil, Ahmet, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.